

HOOFSTUK 19

CHRISTELIKE VRYHEID

Die noodsaaklikheid van hierdie leer wat uit drie dele bestaan (Afdeling 1 - 3)

1. *Die nut en noodsaaklikheid van die leer van Christelike vryheid*

Nou moet ons Christelike vryheid behandel. 'n Verduideliking hiervan behoort glad nie deur iemand wat hom ten doel stel om 'n samevatting van die leer van die evangelie te gee, agterweë gelaat te word nie. Dit is trouens 'n besonder noodsaaklike onderwerp en sonder die kennis 5 daarvan durf mens se gewete bykans niks sonder twyfel aan nie. In baie sake is hulle aarselend en deins daarvan terug; hulle is altyd verdeeld en bevrees. Christelike vryheid is inderdaad veral 'n byvoegsel van die regverdigmaking en dra geweldig daartoe by om die krag daarvan te begryp. Ja, diegene wat God van harte vrees, sal hier die onvergelyklike 10 vrug van dié leer pluk wat goddelose mense en Liciniaanse spotters¹ spottenderwys en sarkasties behandel. In die geestelike dronkenskap waardeur hulle beetgepak is, is enige verwaandheid tewens vir hulle geoorloof. Daarom sal hierdie onderwerp in hierdie stadium gepas in die kalklig kom.

15 Verder was dit ook doeltreffend om 'n vollediger bespreking van die onderwerp tot hier uit te stel, want ons het dit reeds hier en daar oppervlakkig aangeroei.² Want sodra Christelike vryheid op een of ander wyse vermeld word, raak hulle hartstogte driftig, of waansinnige emosies kom na vore tensy 'n mens sulke onbeteuelde verstande betyds aan 20 bande lê omdat hulle andersins al die beste dinge op die slegste manier bederf. Want onder dekmantel van hierdie selfde vryheid verwerp hulle gedeeltelik alle gehoorsaamheid aan God en hulle bars in teuelose losbandigheid uit. Andere is weer verontwaardig en hulle dink dat alle selfbeheersing, orde en onderskeid tussen dinge daarmee uit die weg 25 geruim word. Wat staan ons hier te doen terwyl ons deur sulke probleme

¹ *Lucinianici homines*: d.i. mense wat dieselfde gesindheid as Lucianus openbaar; Lucianus was 'n skrywer van die Romeinse keisertyd van die Antonini tot Commodus tussen die jare 160 tot 200 n.C. Hy is in 120 n.C. in Samosata gebore, en in Ionië opgelei waarna hy sy beroep as retor in Gallië beoefen het. Hierna het hy geruime tyd in Atene vertoef en was teen die einde van sy lewe 'n beampte in die Romeinse administrasie van Egipte. Sy bekendste werk, *De morte Peregrini* (Die dood van Peregrinus) is 'n satire oor die Christene wat hy in die loop van sy omswerwinge leer ken het. Sy kennis van die Christendom is oppervlakkig skeptisisties; vgl. RPTK 8:497 e.v.; REW 13,2:1725 e.v.).

² Vgl. *Inst.* 2.7.14, 15; 3.11.17, 18 (Afr. vert. 2:493 - 495; 3:952, 953).

omring is? Moet ons Christelike vryheid maar daar laat om die geleentheid vir sulke gevare die hoof te bied? Maar as ons soos ons gesê het, nie daarvan kennis dra nie, kan nōg Christus nōg die waarheid van die evangelie nōg innerlike sielevrede na behore geken word. Ons moet OS 283
30 eerder sorg dat so 'n noodsaaklike deel van ons leer nie onderdruk word nie, en nogtans moet ons intussen die onsinnige besware wat gewoonlik daarteen ontstaan, beantwoord.

2. *Christelike vryheid bestaan uit drie dele: ten eerste vryheid van die wet*

Na my mening bestaan Christelike vryheid uit drie dele:³ ten eerste dat die gewete van gelowiges in hulle soeke na vertrou op hulle regverdigmaking voor God hulle bo die wet moet verhef, bo die wet moet uitstyg en heeltemal van geregtigheid van die wet moet vergeet.⁴ Aangesien die OC 614
5 wet niemand trouens regverdig laat nie, soos ons reeds elders aangetoon het,⁵ word ons òf van alle hoop op regverdigmaking uitgesluit, òf ons moet daarvan vrygemaak word - en dit inderdaad so dat ons goeie werke nie daarby in berekening gebring word nie. Want iemand wat meen dat hy selfs 'n krieseltjie van sy goeie werke moet aanbied om geregtigheid 10 te bekom, is nie in staat om 'n maat of perk daarvoor vas te stel nie maar maak hom self skuldig aan die hele wet. Wanneer dit dus oor regverdigmaking handel, moet ons geen melding van die wet maak nie, elke gedagte aan goeie werke laat vaar en God se barmhartigheid alleen omhels. Ons moet ons oë van ons af wegdraai en na Christus alleen kyk. A 301
15 Die vraag daar is immers nie hoe ons regverdig kan wees nie maar hoe ons as regverdiges geag word ten spyte daarvan dat ons onregverdig is en dit nie waardig is nie. As ons gewete 'n mate van sekerheid oor hierdie onderwerp wil bekom, moet hulle geen plek vir die wet laat nie.

Na regte kan niemand hieruit die afleiding maak dat die wet vir 20 gelowiges oorbodig is nie,⁶ aangesien dit hulle sonder ophou onderrig, aanspoor en prikkel⁷ al het dit voor God se regbank geen plek in hulle gewete nie. Want hoewel hierdie twee dinge heeltemal verskillend is, moet ons behoorlik en versigtig tussen hulle onderskei. Christene se hele lewe behoort 'n soort nadenke van godsvrug te wees want hulle is 25 tot heiligmaking geroep.⁸ Hierin is dit die wet se taak om hulle op hulle

³ Vgl. Melanchthon, *Loci com.* 1522 (CR 21:458 - 466). Melanchthon onderskei vier trappe (*gradus*) van Christelike vryheid, naamlik *sondevergifenis*, *verligting van die Gees*, 'n openbare lewe wat nie aan die Mosaïese wet onderworpe is nie en *gewetensvryheid in onbelangrike sake (indifferentia)*.

⁴ Vgl. Melanchthon, *Loci com.* 1522 (CR 21:460 - 462).

⁵ Vgl. *Inst.* 2.7.3; 2.8.3 (Afr. vert. 2:480; 501).

⁶ Vgl. o.a. Servet, *De iustitia regni Christi* 1532 3 fo. D7a e.v.

⁷ Vgl. Melanchthon, *Loci com.* 1522 (CR 21:460 - 462).

⁸ *Marg. Epb.* 1.a.4; 1 *Thess.* 4.b.5 (*recte*: 1 *Tess.* 4:3). Vgl. 1 *Tess.* 4:7 en OC 51:147 - 148; 52:161 - 162.

plig te wys en hulle aan te spoor om hulle vir heiligheid en onskuld te beywer. Maar wanneer ons gewete onrustig is oor hoe God hulle genadig sal wees, wat hulle antwoorde gaan wees en met watter vertrouwe hulle voor God sal staan as hulle voor sy regbank gedaag word, moet ons 30 nie in berekening bring wat die wet van ons eis nie,⁹ maar ons moet Christus alleen, wat al die volmaaktheid van die wet oortref, as ons geregtigheid voorhou.

3. 'n Verklaring van die betrokke gedeeltes uit die brief aan die Galasiërs

Byna die hele redenasie van die brief aan die Galasiërs draai om hierdie vraagstuk. Uit Paulus se bewysplekke kan trouens bewys word dat diegene wat leer dat hy daarin slegs vir vryheid van die seremonies stry,¹⁰ dwase vertolkers daarvan is. Die volgende is voorbeelde daarvan: OS 284
5 “Christus het vir ons 'n vloek geword om ons van die vloek van die wet los te koop”.¹¹ Net so: “Staan dan vas in die vryheid waarmee Christus julle vrygemaak het en moenie julle weer onder 'n slawejuk laat indwing nie. Kyk, ek, Paulus, sê vir julle dat as julle julle laat besny, Christus vir julle geen nut sal hê nie. En elkeen wat hom laat besny, is skuldig 10 teenoor die hele wet; en vir elkeen van julle wat deur die wet regverdig gemaak word, het Christus nutteloos geword; julle het van die genade verval”.¹² Hierin is daar sekerlik iets verheweners vervat as vryheid van die seremonies van die wet.

Ek erken wel dat Paulus daar oor die seremonies handel, want hy is in 'n 15 stryd gewikkel met die vals apostels wat die ou afskaduwings van die wet wat deur Christus se koms tot niet gegaan het, weer in die Christelike kerk probeer invoer het. Om hierdie onderwerp te behandel moes hy egter verhewener onderwerpe waarop die hele geskil gerus het, bespreek. Ten eerste, omdat die duidelikheid van die evangelie deur 20 daardie Joodse afskaduwings verduister is, toon hy aan dat ons in Christus die volle openbaring het van al die dinge wat in die Mosaïese seremonies afgeskadu is. Ten tweede, omdat daardie bedrieërs die volk met die uiters slegte opvatting deurtrek het dat hierdie gehoorsaamheid die krag gehad het om God se genade te verdien, dring hy ten sterkste 25 daarop aan dat gelowiges nie moet dink dat hulle met enige van hulle

⁹ Fr. 1541 e.v.: *lors il ne faut pas venir à conte avec la Loy, ne pourpenser ce qu'elle requiert* (Benoit 3:312).

¹⁰ Vgl. De Castro, *Adv. Haer.* fo. 129CD; Cochlaeus, *Phil.* 3.32; Hieronymus, *Com. in ep. ad Gal. Prol.* (MPL 26:331 - 336); *Com. ad Gal. 2* (MPL 30:810); Pseudo-Ambrosius, *Com. in ep. ad Gal.* (MPL 17:356, 357?).

¹¹ *Marg. Galat. 3. b. 13.* Vgl. OC 50:209 - 210.

¹² *Marg. & 5. a. 1* (Gal. 5:1). Vgl. ook Gal. 5:2 - 4; NAV: Julle het die genade van God verbeur; vgl. ook OC 50:243 - 245.

werke van die wet, selfs nie eens met daardie geringe eerste beginsels, geregtigheid voor God kon verkry nie. En terselfdertyd leer hy dat hulle van die vloek van die wet, wat andersins oor alle mense hang, deur Christus se kruis verlos is,¹³ sodat hulle met volle gerusstelling in 30 Christus alleen berusting kon vind.¹⁴ Ten slotte eis hy vir die gewete van gelowiges hulle vryheid op sodat hulle deur geen vrees in nuttelose dinge verstrengel sou raak nie.

Die tweede deel van Christelike vryheid (Afdeling 4 - 6)

4. Die tweede deel van Christelike vryheid: vry van die juk van die wet, kan gelowiges nou God se wil gehoorsaam

Die tweede deel wat van die een hierbo afhanklik is, is naamlik dat ons gewete die wet nie gehoorsaam asof dit deur die noodsaaklikheid van die wet daartoe gedwonge is nie, maar vry van die juk van die wet gehoorsaam ons gewete God se wil spontaan.¹⁵ Want ons gewete verkeer 5 in voortdurende vrees solank dit onder die wet se heerskappy is en sal nooit met vurige bereidwilligheid daarop ingestel wees om God te gehoorsaam nie tensy 'n vryheid van hierdie aard eers vooraf aan hulle geskenk is. Ons al sowel bondiger asook baie duideliker aan die hand van 'n voorbeeld verduidelik wat dit beteken.

10 Die wet gebied dat ons God van ganser harte, met ons hele siel en met al ons kragte moet liefhê.¹⁶ Om dit te laat plaasvind moet ons eers ons siele OS 285 van alle ander gevoelens en opvattings ledig; ons moet ons hart van alle begeertes reinig en ons kragte versamel en op hierdie een gebod toespits. Mense wat, as hulle met ander vergelyk word, al baie ver op die 15 pad van die Here gevorder het, is nog baie ver van hierdie mylpaal af. Want al het hulle God van harte lief en al is hulle gevoel van harte opreg, neem die begeertes van hulle vlees nogtans 'n baie groot deel van hulle harte en hulle siele in beslag en hulle word daardeur teruggehou en weerhou om vinnig na God te gaan. Hulle stry weliswaar met groot 20 inspanning, maar gedeeltelik verswak hulle vlees hulle kragte, en gedeeltelik sluit hulle vlees hulle kragte daarby aan. Wat moet hulle hier doen wanneer hulle bemerk dat hulle tot niks minder in staat is as om die wet te volvoer nie? Hulle wil, hulle streef daarna en span hulle daarvoor in maar nie met die volmaaktheid wat daarby pas nie. As hulle

¹³ Marg. Galat. 4.d.30 (recte: Gal. 4:5). Vgl. OC 50:227.

¹⁴ Fr. 1545 e.v.: *afin d'avoir repos en nos consciences* (Benoit 3:313).

¹⁵ Hierdie tweede aspek van Christelike vryheid is reeds deur Luther as fundamentele tema in sy *De libertate christiana* in 1520 ontwikkel, (WA 7:53, 55, 63, 64, 67, 69, 71, 73). Vgl. ook Melanchthon, *Loci com.* 1525 (CR 21:458 · 466, 1038 · 1050).

¹⁶ Marg. Deut. 6.a.5.

25 hulle oë op die wet vestig, sien hulle dat al die werk wat hulle aanpak of beplan, vervloek is. En daar is geen gronde waarom iemand homself moet mislei en tot die slotsom geraak dat sy werk darem nie heeltemal sleg is omdat dit onvolmaak is en dat God dit wat daarin goed is, nietemin aanvaar nie.¹⁷ Die wet eis immers volmaakte liefde en verdoem
30 alle onvolmaaktheid behalwe as die strengheid daarvan versag word. Laat hy dus weer oor sy werk nadink waarvan hy begeer dat dit deels goed moet lyk, en juis omdat dit onvolmaak is, sal hy daarin 'n oortreding van die wet aantref.

5. *Vryheid van die dwang om die wet te gehoorsaam skep blymoedige gehoorsaamheid aan die wet*

Kyk net hoe al ons werke aan die vloek van die wet blootgestel is as hulle met die maat van die wet gemeet word. Hoe sou ongelukkige siele hulle kon toeberei vir werk as hulle nie kan vertrou dat hulle iets anders as net 'n vloek daarvoor sal ontvang nie? As hulle aan die ander kant van
5 hierdie streng eis van die wet of eerder van die volle onbuigsamheid van die wet verlos is en hulle hoor dat hulle met vaderlike sagmoedigheid deur God geroep word, sal hulle blymoedig en met groot vuur op sy roepstem antwoord en Hom volg waarheen Hy hulle lei. Kortom: diegene wat deur die juk van die wet geknel word, is soos slawe aan wie
10 dag vir dag sekere werke deur hulle eienaars opgedra word. Hulle reken dat hulle niks bereik het nie en waag ook nie om voor hulle eienaars te kom tensy hulle die vereiste maat van werke gelewer het nie. Maar kinders wat met groter vrygewigheid en groter vriendelikheid deur hulle vaders behandel word, aarsel nie om werk wat pas begin en nog
15 maar halfpad voltooi en selfs een of ander gebrek het, vir hulle te bring nie, omdat hulle vertrou dat hulle vaders hulle gehoorsaamheid en bereidwilligheid sal aanneem selfs al sou hulle nie presies volvoer het wat hulle vaders verlang het nie. Ons moet sulke kinders wees wat vas vertrou dat ons allergenadigste Vader al ons diens sal goedkeur hoe
20 gering, hoe grof en onvolmaak dit ook al is. So verseker Hy ons ook deur sy profeet wanneer Hy sê: “Ek sal hulle spaar soos 'n vader sy seun wat hom dien, spaar”.¹⁸ Dit is duidelik dat die woord *spaar* daar in die plek gestel is van *genadig wees* of *vriendelik om gebreke oor die hoof te sien* terwyl hy tegelyk van *diens* melding maak. Hierdie vertrou is ook baie
25 noodsaaklik vir ons omdat ons daarsonder alles tevergeefs sal aandurf,¹⁹ want God dink nie dat Hy deur enige werk van ons geëerbiedig word

OC 616
A 302

¹⁷ Vgl. Io. Fischer, *Confutatio art.* 31.

¹⁸ Marg. *Malac.* 3.d.17.

¹⁹ Vgl. Melanchthon, *Loci com.* 1522 (CR 21:29 - 30).

nie, tensy dit waarlik deur ons tot sy eer gedoen word. Hoe is dit egter moontlik wanneer ons twyfel of ons werk God vertoorn of Hom eer?

6. *Skrifplekke ter staving van hierdie opvatting*

Dit is die rede waarom die skrywer van die brief aan die Hebreërs al die goeie werke van die heilige vaders waarvan ons lees, aan die geloof toeskryf en dit alles slegs vanuit die geloof na waarde skat.²⁰ In die brief aan die Romeine is daar 'n bekende verwysing in verband met hierdie 5 vryheid. Daarin redeneer Paulus dat die sonde nie oor ons moet heers nie, omdat ons nie onder die wet is nie maar onder die genade.²¹ Hy het die gelowiges tewens aangespoor om nie die sonde in hulle sterflike liggame te laat heers nie en ook nie hulle ledemate as wapens van ongeregtheid ter beskikking van die sonde te stel nie maar om hulle 10 aan God oor te gee asof hulle mense is wat uit die dood lewendig geword het, en hulle ledemate as wapens van geregtigheid aan God te wy.²² Aangesien hulle die beswaar daarteen kon opper dat hulle nog hulle vlees met hulle saam rondra, terwyl dit vol begeertes is, en die sonde nog in hulle woon, voeg hy dié troos daarby dat hulle vry is van 15 die wet. Dit is asof hy gesê het: Hoewel hulle nog nie duidelik ervaar dat die sonde in hulle uitgewis is en geregtigheid nog nie in hulle lewe nie, het hulle nogtans geen rede om bevrees te wees en moet te verloor asof God altyd oor die oorblyfsels van die sonde in hulle vertoorn is nie. Hulle is trouens deur die genade van die wet vrygemaak sodat hulle 20 werke nie na die maatstaf daarvan ondersoek word nie. Diegene wat inderdaad hieruit aflei dat ons sonde moet doen omdat ons nie onder die wet is nie, moet besef dat hierdie vryheid nie vir hulle geld nie, omdat hierdie vryheid ten doel het om ons tot die goeie op te wek.

7. *Die derde deel: vryheid in middelmatige sake*

Die derde deel bestaan daarin dat ons voor God deur geen godsdienstige eerbied vir uitwendige dinge wat op sigself onverskillige sake²³ is, gebind word om onverskillig die dinge nou aan te wend en dan weer agterweë te laat nie.²⁴ En kennis van hierdie vryheid is ook vir ons baie 5 noodsaaklik, want as dit ontbreek, sal ons gewete geen rus hê nie en

²⁰ Marg. *Hebr.* 11.a.2. Vgl. ook Hebr. 11:1 en die daaropvolgende verse en OC 55:170 e.v.

²¹ Marg. *Rom.* 6.c.12. Vgl. ook Rom. 6:14 en OC 49:111 - 113.

²² Vgl. *Rom.* 6:12-14.

²³ ἀλλοτρίων. In Calvyn se tyd is daar soms 'n heftige polemieek oor hierdie aspek van Christelike vryheid gevoer. Vgl. o.a. Melanchthon se *Apologia Confess. August. art.* 15.52 (Kidd, *Documents* nr. 116, p. 259 e.v.); vgl. ook Diogenes Laertius, 7.102, 104 (LCL 2:206 - 210).

²⁴ Vgl. Melanchthon, *Loc. com.* 1552 (CR 21:1038 - 1050).

daar sal geen einde aan bygelowe wees nie. Vandag lyk dit vir baie mense of ons dwaas is omdat ons twis oor die vrye eet van vleis, die gebruik van vakansiedae en klere en dergelike dinge wat vir hulle wel na onbeduidende onsin lyk,²⁵ maar dit is dinge wat van groter belang is as 10 wat algemeen geglo word.

Wanneer gewetens hulle trouens eenmaal daarin verstrik het, betree hulle 'n lang doolhof²⁶ wat sonder uitweg is en waaruit daar later geen maklike uitkomst is nie. As iemand byvoorbeeld begin twyfel of hy linne mag gebruik vir sy lakens, sy hemde, sy sakdoeke en servette, sal 15 hy later ook nie seker wees of hy hennep²⁷ mag gebruik nie. Uiteindelik sal hy ook oor vlas twyfel. Hy sal trouens begin nadink of hy sonder servette kan eet en of hy sonder sakdoeke kan klaarkom. As iemand die indruk het dat fyner kos vir hom verbode is, sal hy uiteindelik geen rus voor God vind as hy growwe brood²⁸ en gewone kos eet en dit hom te 20 binne skiet dat hy sy liggaam met nog goedkoper kos kan onderhou nie. As iemand 'n afkeer het in soeter wyn, sal vervolgens ook verskaalde wyn sonder vrede vir sy gewete drink, en ten laaste sal hy ook nie aan water raak as dit soeter en skoner as ander water is nie. Uiteindelik sal hy die punt bereik dat hy dit as ongeoorloof sal beskou om oor 'n stokkie wat 25 dwars in die pad lê, te loop.²⁹

Hier neem 'n ernstige stryd trouens 'n aanvang, want die geskil handel daarvoor of dit God se wil is dat ons die een of die ander van die dinge moet gebruik omdat sy wil al ons planne en dade vooraf behoort te gaan. As gevolg hiervan moet sommige mense noodwendig uit wanhoop in 'n 30 maalstroom van verwarring meegesleur word; ander weer minag God, laat hulle vrees vir Hom vaar en waar hulle nie 'n pad vir hulle eie ondergang het nie, maak hulle een. Almal wat trouens in so 'n vertwyfeling verstregtel is, merk oral waarheen hulle hulle wend, teensin teen hulle gewetens.

8. *Vryheid in die genieting van God se gawes as dit gebruik word vir die doel waarvoor Hy dit gegee het*

“Ek weet,” sê Paulus, “dat niks gewoon (onder *gewoon* verstaan hy

²⁵ Vgl. Clichtoveus, *Antilutherum* 1, fo. 4b en Kidd, *Documents* nr. 171 p. 390 e.v.

²⁶ Fr.: + *et en un profond abysme* (Benoit 3:316).

²⁷ *Cannabis sativa*: “Vesel verkry van die binnebas van die stingel van die Indiese hennep en gebruik om sakke, toue, matte, e.d. te vervaardig”.

²⁸ *cibarium panem*.

²⁹ Vgl. hierdie skets van 'n progressiewe askese met Calvyn se uiteensetting van die beheerdsde en matige genieting van God se gawes in *Inst.* 3.10.1-4 (Afr. vert. 3:902 - 924); vroeg-Christelike voorbeelde van uiterste askese was skynbaar meer dikwels 'n wêreldse vertoon dat so iemand rykdom en die wêreld afgesterf het; vgl. o.a. Cassianus se vermanings in verband met so 'n oordrewe askese (MPL 41:1187-1190; CSEL 13:587-590).

onrein) is nie, maar hy wat reken dat iets gewoon is, vir hom is dit gewoon.”³⁰ Met hierdie woorde het hy alle uiterlike dinge aan ons vryheid ondergeskik gestel³¹ mits ons in ons gemoed seker is dat daar 5 gronde vir hierdie vryheid by God bestaan. Maar as die een of ander bygelowige opvatting vir ons ’n struikelblok skep, word dinge wat van nature rein was, vir ons onrein. Daarom voeg hy by: “Salig is hy wat homself nie oordeel in dit wat hy goed ag nie. Maar hy wat homself oordeel as hy eet, is veroordeel, want hy eet nie uit die geloof nie. En 10 verder wat nie uit die geloof is nie, is sonde”.³²

Mense wat hulle te midde van sulke probleme ’n bietjie oormoedig betoon deur nietemin alles onbesorg aan te durf, keer sekerlik hulle rug so ver van God af, of hoe? Diegene wat waarlik diep deur ’n mate van vrees vir God geraak word, word deur skrik verslae en val inmekaar 15 wanneer hulle gedwing word om baie dinge strydig met hulle gewete te doen. Sulke mense ³³ ontvang geeneen van God se gawes met dankbetoon nie terwyl Paulus getuig dat alle dinge slegs daardeur vir ons gebruik geheilig word.³⁴ Ek verstaan daaronder egter die dankbetoon OS 288 wat uit ’n gemoed kom wat God se milddadigheid en goedertierenheid 20 in sy gawes erken. Want baie van hulle besef wel dat dit God se gawes is wat hulle gebruik, en in hulle werke loof hulle God ook, maar aangesien hulle nie oortuig is dat dit aan hulle gegee is nie, hoe sou hulle God as OC 618 die Gewer daarvan kon dank? Kortom: ons sien waartoe hierdie vryheid dien, naamlik om God se gawes sonder enige belemmering vir ons 25 gewete en sonder ontsteltenis van ons gees te gebruik vir die doel waarvoor Hy dit aan ons gegee het. Met hierdie vertrouwe het ons siele enersyds vrede met Hom en andersyds erken hulle sy vrygewigheid jeens ons. Hieronder word trouens alle seremonies ingesluit waarvan ons vry is om dit te onderhou maar waartoe ons gewete nie verplig is om 30 dit te gehoorsaam nie. Hulle moet egter in gedagte hou dat die gebruik daarvan deur God se weldadigheid tot hulle stigting aan Hom onderworpe is.

³⁰ Marg. Rom. 14.c.14. Vgl. OC 49:264 - 265.

³¹ *Res omnes externas libertati nostrae subicit*; vgl. Inst. 3.10.4: *in rebus externis libertas*. vryheid in uiterlike dinge. Hoewel Calvyn in sy opvatting van die onverskilliges - *adiaphora* - gevaarlik naby aan die Stoïsynse opvatting daarvan beweeg en waarskynlik ook daardeur beïnvloed is, dra die term in sy Christelike mileu tog nie die belading waarmee dit in die Stoïsynse denke belas was nie. Vgl. E.F. Meylan, *The Stoic doctrine of indifferent things and the conception of Christian liberty in Calvin's Institutio in Romanic Review* 8 (1937):135-145.

³² Marg. *Ibidem*, d.22. (Rom. 14:22). Vgl. ook Rom. 14:23.

³³ Fr. 1541 e.v.: *Tous ceux-là qui ainsi usent des choses, ou en telle hardiesse contre leur conscience, ou en telle crainte et confusion, tant les uns que les autres* (Benoit 3:317).

³⁴ Marg. 1. Tim. 4.b.5. Vgl. ook die daaropvolgende verse en OC 52:297.

9. *Misbruik van God se gawes vir prag en praal moet afgekeur word*

Ons moet egter noukeurig daarop let dat Christelike vryheid in alle opsigte 'n geestelike aangeleentheid is. Die hele krag daarvan is geleë daarin om ons vreesagtige gewetens voor God tot rus te bring of hulle ook al oor hulle sondevergiftigens onrustig en bekommerd is, en of hulle 5 besorg is of ons onvolmaakte werke wat deur die gebreke van ons vlees besmet is, God behaag en of hulle ook al deur die gebruik van onverskillige sake gekwel word. Daarom vertolk diegene wat Christelike vryheid onder hulle begeertes versteek om God se gawes tot hulle eie wellustigheid te misbruik, sowel as diegene wat reken dat hulle geen 10 vryheid het as hulle dit nie onder mense misbruik en daarom in die gebruik daarvan geen ag slaan op hulle swakker broeders nie, dit verkeerd.

In ons tyd sondig mense in 'n groter mate in die eerste kategorie. Daar is feitlik niemand wat, as sy middele hom toelaat om uitspattig te wees, 15 homself nie vermaak met uitspattige pronkerigheid in die voorbereiding van sy etes, die versorging van sy liggaam en in die bou van huise nie; wat nie in elke soort prag en praal bo ander wil uittroon en homself verbasend met sy rykdom wil vlei nie. En dan word al hierdie dinge nog onder die dekmantel van Christelike vryheid verdedig! Hulle sê dat die 20 dinge onverskillige sake is. Ek erken dit wel, mits hulle dit maar as middelmatige sake gebruik. Maar wanneer dinge wat andersins op sigself geoorloof is, met uitermatige begeerte nagejaag word, wanneer daar hooghartig oor hulle gespog word, wanneer hulle uitspattig verkwis word, word hulle bepaald deur hierdie gebreke besmet.

25 Paulus se stelling maak die heel beste onderskeid tussen onverskillige dinge, naamlik dat alle dinge rein is vir die wat rein is, maar dat niks vir die wat besoedel en ongelowig is, rein is nie omdat hulle verstand en hulle gewete besoedel is.³⁵ Want waarom word rykes vervloek terwyl hulle nou vertroosting het, terwyl hulle nou versadig is en terwyl hulle 30 nou lag;³⁶ terwyl hulle nou op ivoorbeddens slaap;³⁷ terwyl hulle akker by akker voeg³⁸ en harp, lier, tamboeryn en wyn aan tafel het?³⁹ Sowel 298
ivoor as goud en rykdom is beslis goeie skeppings van God wat die mens geoorloof, ja, bestem is, om te benut. En nêrens word ons verbied om te lag of versadig te wees of nuwe besittings by die ou besittings van ons

³⁵ Marg. *Tit. 1.d.15*. Vgl. OC 52:416 - 418.

³⁶ Marg. *Luc. 6.d.24*. Vgl. ook die daaropvolgende verse.

³⁷ Marg. *Amos 6.a.1.4*.

³⁸ Marg. *Iesa. 5.b.8*. NAV: die een plaas na die ander in die hande kry. Vgl.. OC 36:107 - 108.

³⁹ Vgl. *Jes. 5:12*.